

Standard Operating Procedure (SOP) for the operation of Civil Protection Operational Forces and the Cultural Heritage Sector in Emergency Situations

GUIDELINES

**Co-funded by
the European Union**

February 2025

TABLE OF CONTENTS

General remarks	2
I INTRODUCTION	3
II PURPOSE AND SCOPE.....	3
III PARTS OF STANDANDARD OPERATING PROCEDURE	4
1. Definitions	4
2. Roles and Responsibilities	5
3. Procedures	6
4. Logistical needs.....	10
5. Communication and Coordination	11
6. SAFETY	11
7. APPENDIX	11
IV. REFERENCES	12

GENERAL REMARKS

These Guidelines for creating a Standard Operating Procedure for the operation of Civil Protection Operational Forces and the Cultural Heritage Sector in managing cultural heritage in times of crisis, has been produced within the scope of the "Operational Forces of Civil Protection for the Protection of Cultural Heritage" (CPforHeritage) project, as part of the Work Package 2. The goal of the task was to create Guidelines for the Standard Operating Procedure, that is, "instructions" on how to effectively coordinate the activities of the involved participants when reacting to an emergency situation. It gives description/overview of the procedures to be taken in consideration in the event of a natural disaster or other type of emergency. Guidelines will also ensure easier creation of SOP document, planned for the near future (as defined in "Action plan for capacity building and interdepartmental cooperation 2025-2027"), and which will be binding document in future plans.

In addition to producing guidelines for joint operations on the ground, the aim of this activity was to define cross-sectoral cooperation in all phases of the disaster risk for cultural heritage management cycle.

The first draft of the SOP Guidelines was developed based on experience and knowledge of the Civil Protection professionals, as well as on the documents shared by the French and Italian colleagues during study trips conducted by the project work team. This first draft was then revised by Cultural Heritage professionals and then in a Table-top simulation, followed by a discussion with the cooperation of the First Aid and Resilience in Times of Crisis Programme of ICCROM, in a Workshop conducted from February 1st to February 4th 2025 in Rome.

The inter-agency discussion led to a series of conclusions on what to focus in drafting the SOP in the future, for it to be integrated within the legal framework of the disaster risk for cultural heritage system. The recommendations for the improvement of SOP and its implementation are as follows:

1. Highlight that the character of SOP is interdisciplinary.
2. Integrate the knowledge gained from continuous cross-sectoral training.
3. Resolve the issue of additional coverage for professionals when deployed in times of crisis.
4. Stress the need for evacuation protocols and plans to be produced very early within response timeline.
5. Definitions of all terms must be improved and in line with the existing legal framework; for this, a broader discussion amongst stakeholders of the disaster risk management system is recommended.
6. Attention should be given to local responsibility and some consideration of local and regional appropriate response against disaster before a disaster occurs.

7. SOP should include schematic representation of flow of action on the ground, including chain of command.
8. Roles and responsibilities should be defined in more detail; cultural heritage professionals should be part of the Emergency Response Headquarters.
9. Additional consideration should be given to data security and sharing.
10. Risk assessments need to be made interdisciplinary and through cross-sectoral collaboration with a clear set of priorities defined in peace times with the focus on the following aspects:
 - Pre-identified locations for temporary depots/storage in each region
 - Defined, compiled and maintained a detailed inventory of supplies
 - Organized mobile storage equipped for use in different disasters.
11. The final version of the SOP must be presented to cross-sectoral officials for review and approval.
12. SOP should be tested in a real-time simulation involving all stakeholders at the earliest convenience

It must be understood that these Guidelines are not legally binding, and that all persons (including bodies, e.g. companies) carrying out or authorizing the carrying out of any work relating to monuments, places or areas protected under Croatian Law on Protection and Preservation of Cultural Heritage must ensure that they are in compliance with the Law.

I INTRODUCTION

This SOP Guidelines provides a standardized general framework for managing cultural heritage in times of crisis and is intended to be used by interdisciplinary interagency response teams, ensuring uniformity in their response efforts. Secondly, it has become a valuable resource for staff training, promoting consistency in implementing urgent measures of protection of cultural heritage. Thirdly, the SOP contributes to risk management by outlining safety protocols, reducing the potential for damage to historical artifacts or structures in times of crisis, improving preparedness, encouraging development of facilities, and management of resource. Additionally, it supports effective communication across all sectors involved, fostering a continuous collaboration in all phases of the disaster risk management for cultural heritage.

II PURPOSE AND SCOPE

The purpose of Standard Operating Procedure (SOP) Guidelines is to outline the steps and protocols for implementing urgent measures of protection of cultural heritage in times of crisis, including natural disasters, terrorist attacks, and other emergencies. This document aims to ensure a coordinated effort between cultural heritage experts and emergency services to effectively protect and preserve cultural heritage. The primary objective is to minimize damage and ensure safe recovery, transport, and storage of cultural artifacts.

SOP applies to all stakeholders involved in protection, preservation and the rescue of cultural heritage in times of crisis, as has been defined by the Croatian Law on the Civil Protection System and the Law on Protection of Cultural Heritage and by law defining responsible persons. It covers the actions to be taken before, during, and after an emergency.

III PARTS OF STANDARD OPERATING PROCEDURE

- definitions of basic terms to ensure uniform understanding of processes and activities, as well as stakeholders involved;
- division of roles and responsibilities based on competences of all representatives of institutions, in the field, in case of emergency situations;
- description of procedures/processes before, during and after emergency situations, including risk assessments, activation of emergency teams, coordination activities, communication mechanisms and supervision of actions in accordance with competences;
- logistical needs and security aspects.

1. DEFINITIONS

In order to all stakeholders have clear understanding of terminology and ensure clarity in interpreting civil protection and cultural heritage concepts, it is necessary to provide precise definitions. Definitions listed below are initial reflections, which will be further expanded, based on the recognized needs in drafting future SOP.

Conservators: Experts trained in the preservation and restoration of cultural heritage.

Conservation: all measures and actions aimed at safeguarding tangible cultural heritage while ensuring its accessibility to present and future generations. Conservation embraces preventive conservation, remedial conservation and restoration. (ICOM-CC, 2008)

Cultural Heritage: Cultural heritage includes artefacts, monuments, a group of buildings and sites, museums that have a diversity of values including symbolic, historic, artistic, aesthetic, ethnological or anthropological, scientific and social significance. (UNESCO, 2009)

Emergency: is an event caused by the sudden action of natural, technical-technological forces or other factors with the consequence of endangering the health and life of citizens, material and cultural assets and of the environment at the area of the event or a wider area, the consequences of which cannot be remedied by action alone emergency services in the area of its occurrence (Croatian Parliament, 2015)

Emergency Response Plan: set of written procedures for dealing with emergencies that minimize the impact of the event and facilitate recovery from the event (IRMI 2024).

It represents pre-defined course of action that outlines the steps to be taken during a crisis event with purpose to ensure the safety of the public, minimize damage on assets, and facilitate a swift recovery.

Emergency Services/First Responders: First responders including civil protection, firefighters, and rescue services. Individuals who are among the first to arrive and provide assistance and implement measures and activities at the area of an emergency.

Operational forces of the civil protection system: the operational forces of the civil protection system are all appropriate and available operational capabilities and resources. (Croatian Parliament, 2015)

Protection and rescue: organized implementation of measures and activities in the civil protection system (Croatian Parliament, 2015)

Rescue Operation: a set of organized and coordinated activities that are carried out to preserve life and health people, prevention of damage and/or destruction of material, cultural and natural assets and the environment (Civil Protection Directorate of the Ministry of the Interior, 2023)

Risk assessment: a methodology that determines the nature and degree of risk by analyzing and evaluating potential threats that can endanger the exposed population, material goods, cultural heritage, services and sources of income, as well as the environment on which the population depends. It represents the determination of the quantitative and/or qualitative risk value (Croatian Parliament, 2015)

Salvage of material and cultural assets: a set of organized and coordinated activities that are carried out in order to prevent damage and/or destruction of material and cultural assets. (Croatian Parliament, 2015)

2. ROLES AND RESPONSIBILITIES

In the event of an emergency/crisis, saving cultural heritage requires a coordinated effort among different stakeholders, each with specific responsibilities. The key roles and their responsibilities (tasks) are listed as follows:

Conservators (Cultural Heritage Experts)

- Assess and identify cultural heritage items at risk
- Provide expertise on handling, packing and transporting heritage items
- Supervise initial stabilization and conservation treatments
- Document the condition and treatment of cultural heritage items

Emergency Services (First Responders)

- Ensure safety and security of the site
- Assist in the safe evacuation of cultural heritage items
- Provide logistical support for transportation and storage
- Coordinate with conservators for technical guidance

Specific Roles

- **Incident Commander:** Oversees the entire operation, ensuring all procedures are followed.
- **Heritage Preservation Officer:** Provides expertise on cultural heritage and advises on preservation techniques.
- **Security Personnel:** Ensures the safety and security of the site and personnel.
- **Logistics Coordinator:** Manages resources, transportation, and communication.
- **Documentation Team:** Records the condition of the heritage items and the actions taken during the rescue operation.

In drafting of the SOP these roles will be elaborated in more depth, as emphasized in General Remarks.

3. PROCEDURES

It is necessary to define clear procedures in order to ensure performing all tasks listed under Chapter V Roles and Responsibilities and to achieve them in most effective way having in mind time factor and available resources. The listed procedures and activities represent a roadmap for developing efficient protocols in cultural heritage salvage and protection.

1. Risk Assessment and Planning (Pre-Rescue)

Identification of Risks

Before the emergency it is important to identify potential threats to cultural heritage sites and objects within the designated area, ensuring preparedness activities. Based on risk assessment, it is necessary to prioritize high-risk locations and develop contingency plans for rescue operations.

Activities:

- a) Conduct risk assessments for cultural heritage sites - regular assessments of cultural heritage sites to identify vulnerabilities
- b) Develop and maintain a risk register for each site
- c) Identify potential threats (natural disasters, fires, floods, etc.)

Development of Emergency Response Plans

Developing Emergency Response Plans for cultural heritage involves creating structured procedures and protocols to protect and preserve cultural heritage sites and assets during emergencies.

Activities:

- a) Create Emergency Response Plans for each site taking into account all segments: preparedness planning, emergency procedures and recovery operations
- b) Include contact information for key personnel (conservators, emergency services)

Preparation of Resources

It is necessary for all stakeholders to ensure the availability of essential equipment for rescue operations, including personal protective equipment, packing materials, etc.

Activities:

- a) Stockpile necessary materials (packing materials, conservation tools, documentation tools, and protective gear)
- b) Maintain an inventory of supplies

2. Immediate Response

Activation of Emergency Response Plan

Upon notification of an imminent threat and first assessment of the situation in the field, the activation includes engagement of the emergency response team that needs to implement Emergency Response Plan.

Activities:

- a) Notify all relevant personnel - the Incident Commander and relevant authorities
- b) Activate the emergency response team
- c) Deploy resources and personnel to the affected site

Ensuring Safety

In the field, first step is to establish a perimeter around the affected area to secure cultural heritage objects and ensure personnel safety.

Activities:

- a) Emergency services are securing the area
- b) Establish a secure perimeter around the site to prevent looting and unauthorized access
- c) Ensure the safety of personnel and public on the site

Assessing Damage

The assessment of the damage is a conservator's task and it is based on a first, rapid assessment of cultural heritage items. In this way, the prioritization of items for the rescue activities of emergency services can be done.

3. On-Site Actions

Detailed Assessment

Upon assessment of damage as a part of immediate response (Point 2. of SOP), additional detailed assessment has to be done.

Activities:

- a) Conduct an initial assessment of the site to determine the extent of damage and prioritize actions
- b) Document the condition of cultural heritage items.

Stabilization

Stabilizing cultural heritage after an emergency involves taking immediate actions to protect and prevent further damage to artifacts, structures, and sites.

Activities:

- a) Implement immediate measures to stabilize the site and prevent further damage
- b) Use of appropriate materials and techniques to secure artifacts

Rescue Operations

During the rescue operations, the items should be prioritized based on assessment with utilization of proper handling techniques to minimize damage to the objects. The recovered objects should be packed in appropriate materials to protect them from further damage during transport.

Activities:

- a) Prioritize items based on significance and condition
- b) Carefully remove, pack and transport endangered cultural heritage items to a safe location
- c) Ensure proper handling and packing to avoid additional damage

Transportation

Transport of the rescued objects to a secure, pre-designated location for further evaluation and conservation.

Activities:

- a) Ensure safe transportation of items to storage or conservation facilities

4. Post-Operation

Documentation

Documentation of the condition of the site and objects before, during, and after the rescue operation – including photographs, videos, and detailed notes.

Activities:

- a) Record of the condition of items before, during, and after salvage
- b) Complete detailed records of the actions taken, including photographs and written reports
- c) Update of the inventory of cultural heritage items to reflect their current condition and any stabilization measures applied.

Conservation

As a part of post-operation conservation activities is conducting a thorough assessment of the rescued objects to determine necessary conservation treatments.

Activities:

- a) Assess rescued items for conservation needs
- b) Implement conservation measures as required

Review and Debrief

After the rescue operations, the review of activities and debriefing is essential to assess the effectiveness of the response, identify lessons learned, and improve future emergency plans, which contributes to enhancing response capabilities for future emergencies and better protection of cultural heritage.

Activities:

- a) Conduct a debriefing session with all involved personnel to review the operation
- b) Review the effectiveness of the response
- c) Identify lessons learned and areas for improvement - update emergency response plans based on lessons learned.

Reporting

Preparing a detailed report on the rescue operation, including challenges encountered and lessons learned – both from side of operational forces and cultural heritage experts.

Activities:

- a) Compile a report of the rescue operation.
- b) Include actions taken, items salvaged, and their condition
- c) Prepare and submit a comprehensive report to relevant authorities and stakeholders.

4. LOGISTICAL NEEDS

There are several key logistical needs to consider in salvaging cultural heritage that should be used on-site and ensured for protection and preservation of artifacts and structures in the aftermath of emergencies:

1. Equipment and Supplies

- protective gear (appropriate protective gear, such as gloves, masks, helmets, and safety boots)
- packing materials (archival-quality packing materials, including acid-free tissue paper, bubble wrap, foam padding, polyethylene bags, and sturdy boxes)
- labeling supplies (waterproof markers, labels, and inventory sheets for detailed documentation and tracking of salvaged items)
- transportation equipment (transport aids to safely move items, e.g. carts)
- properly marked gear for cultural heritage personnel

2. Storage and Sheltering

- temporary shelters (temporary shelters or tents near the salvage site to provide a controlled environment for initial assessment and stabilization)

3. Transportation Logistics

- vehicles (adjusting vehicles for transporting fragile and valuable items, such as climate-controlled trucks or vans with cushioning to absorb shocks)
- routes (planned transportation routes to avoid rough roads and minimize travel time to storage)

4. Health and Safety

- First Aid Kits for the team
- Rest Areas (rest areas with water, food, and sanitation facilities for the team during prolonged salvage operations)

5. COMMUNICATION AND COORDINATION

Clear communication channels should be maintained throughout the rescue operation. This includes communication between team members, with local authorities, and with relevant cultural heritage organizations.

Activities:

- a) Establish a communication plan with contact details for all parties
- b) Use established channels for regular updates and coordination
- c) Hold regular meetings to ensure alignment and resolve issues.

6. SAFETY

Safety of all participants is of the highest importance. All rescue operations should prioritize safety measures, including the use of personal protective equipment and proper handling techniques.

Activities:

- a) Follow health and safety protocols to protect all personnel
- b) Provide appropriate personal protective equipment
- c) Ensure safe working conditions at all times.

7. APPENDIX

As part of SOP, several Appendix should be prepared in order to provide additional information and supporting details and summarize most important information communicated from shift to shift on the field but also for the stakeholders that were not involved in the field activities but need to handle salvaged cultural heritage.

Appendix A: Emergency Contact List

Consists of contact information for key personnel, relevant authorities, and cultural heritage organizations.

Appendix B: Inventory Template

Inventory template ensures that all necessary information about salvaged cultural heritage items is thoroughly documented, with systematic approach that aids in tracking, conserving, and restoring valuable artifacts.

Appendix C: Damage Assessment Form

Form to document the condition of items, guide immediate stabilization actions, and plan for long-term conservation, with detailed damage description (water, fire, structural, biological, mechanical damage).

IV. REFERENCES

Civil Protection Directorate of the Ministry of the Interior (2023) State Action Plan for Civil Protection https://civilna-zastita.gov.hr/UserDocsImages/CIVILNA%20ZA%C5%A0TITA/PDF_ZA%20WEB/250%20-%2021%20Plan%20pdf.pdf

Croatian Parliament (2015) Law on the Civil Protection System https://civilna-zastita.gov.hr/UserDocsImages/DOKUMENTI_PREBACIVANJE/ZAKONI/Zakon%20o%20sustavu%20civilne%20zastite_NN82_2015.pdf

ICOM-CC (2008) Terminology for conservation <https://www.icom-cc.org/en/terminology-for-conservation>

IRMI (2024) Glossary <https://www.irmi.com/term/insurance-definitions/emergency-response-plan>

UNESCO Institute for Statistics (2009) UNESCO Framework for Cultural Statistics https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/unesco-framework-for-cultural-statistics-2009-en_0.pdf

**CP FOR
HERITAGE**

**Standardni operativni postupak (SOP) za djelovanje operativnih snaga sustava civilne zaštite i
sektora zaštite kulturne baštine u izvanrednim situacijama**

SMJERNICE

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
i medija
*Republic
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media*

**Co-funded by
the European Union**

veljača 2025

SADRŽAJ

OPĆE NAPOMENE	2
I UVOD	3
II NAMJENA	3
III DIJELOVI STANDARDNOG OPERATIVNOG POSTUPKA	4
1. DEFINICIJE	4
2. ULOGE I ODGOVORNOSTI	5
3. PROCEDURE	6
4. LOGISTIČKE POTREBE	9
5. KOMUNIKACIJA I KOORDINACIJA	10
6. SIGURNOST	10
7. DODACI	10
IV. REFERENCE	11

OPĆE NAPOMENE

Ove Smjernice za izradu Standardnog operativnog postupka za djelovanje operativnih snaga sustava civilne zaštite i sektora zaštite kulturne baštine u izvanrednim situacijama izrađene su u okviru projekta „Operativne snage civilne zaštite za zaštitu kulturne baštine“ (CPforHeritage), kao dio Radnog paketa 2. Cilj zadatka bio je izraditi Smjernice za Standardni operativni postupak, odnosno „upute“ o tome kako učinkovito koordinirati aktivnosti uključenih sudionika prilikom reagiranja u kriznim situacijama. Daje opis/pregled postupaka koje treba uzeti u obzir u slučaju prirodne katastrofe ili druge vrste krizne situacije. Smjernice će također osigurati lakšu izradu SOP dokumenta, planiranog za blisku budućnost (kako je definirano u „Akcijском planu za izgradnju kapaciteta i međuresornu suradnju 2025.-2027.“), koji će biti obvezujući dokument u neposrednoj budućnosti.

Uz izradu smjernica za zajedničke aktivnosti na terenu, cilj ove aktivnosti bio je definirati međusektorsku suradnju u svim fazama ciklusa upravljanja rizikom od katastrofa za kulturnu baštinu.

Prvi nacrt Smjernica za SOP razvijen je na temelju iskustva i znanja stručnjaka civilne zaštite, kao i na temelju dokumenata koje su podijelile francuske i talijanske kolege tijekom studijskih putovanja koje je proveo projektni radni tim. Ovaj prvi nacrt zatim su revidirali stručnjaci za kulturnu baštinu, a zatim i u stožernoj vježbi, nakon čega je uslijedila rasprava uz suradnju s Međunarodnim centrom za proučavanje očuvanja i restauracije kulturne baštine (International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property - ICCROM), na radionici održanoj od 1. do 4. veljače 2025. u Rimu.

Međusektorska rasprava dovela je do niza zaključaka o tome na što se usredotočiti u budućem nacrtu SOP-a, kako bi se on integrirao u pravni okvir sustava rizika od katastrofa za kulturnu baštinu. Preporuke za poboljšanje SOP-a i njegovu provedbu su sljedeće:

1. Naglasiti da je karakter SOP-a interdisciplinaran.
2. Integrirati znanja stečena kontinuiranom međusektorskom obukom.
3. Riješiti pitanje angažmana za stručnjake kada provode terenske aktivnosti.
4. Naglasiti potrebu da se protokoli i planovi evakuacije izrade vrlo rano u vremenskom okviru odgovora.
5. Definicije svih pojmova moraju biti poboljšane i usklađene s postojećim pravnim okvirom; za to se preporučuje šira rasprava među dionicima sustava upravljanja rizikom od katastrofa.
6. Treba obratiti pozornost na odgovornost lokalne zajednice i razmotriti odgovarajući lokalni i regionalni odgovor na katastrofu prije nego što se ona dogodi.
7. SOP treba uključivati shematski prikaz tijeka djelovanja na terenu, uključujući zapovjedni lanac.

8. Uloge i odgovornosti trebale bi biti detaljnije definirane; stručnjaci za kulturnu baštinu trebali bi biti dio Kriznog stožera.
9. Dodatnu pozornost treba posvetiti sigurnosti i razmjeni podataka.
10. Procjene rizika moraju biti interdisciplinarne i kroz međusektorsku suradnju s jasno definiranim skupom prioriteta utvrđenim u mirnodopskim uvjetima, s fokusom na sljedeće aspekte:
 - Unaprijed identificirane lokacije za privremena skladišta/depoe u svakoj regiji
 - Definiran, sastavljen i ažuriran detaljan popis zaliha
 - Organizirano mobilno skladište opremljeno za upotrebu u različitim katastrofama.
11. Konačna verzija SOP-a mora biti predstavljena međusektorskim donositeljima odluka na pregled i odobrenje.
12. SOP treba testirati u stvarnoj simulaciji koja uključuje sve dionike što je prije moguće.

Ove Smjernice nisu pravno obvezujuće i sve osobe (uključujući tvrtke) koje izvode ili odobravaju izvođenje bilo kakvih radova u vezi sa spomenicima, mjestima ili područjima zaštićenim prema hrvatskom Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnog naslijeđa moraju osigurati da su u skladu sa odrednicama zakona.

I UVOD

Ove Smjernice SOP-a pružaju standardizirani opći okvir za upravljanje kulturnom baštinom u kriznim vremenima i namijenjene su za korištenje interdisciplinarnim, međusektorskim timovima za odgovor, osiguravajući ujednačenost u njihovom odgovoru. Ujedno, postale su vrijedan resurs za obuku osoblja, promičući dosljednost u provedbi hitnih mjera zaštite kulturne baštine. Treće, SOP doprinosi upravljanju rizikom utvrđivanjem sigurnosnih protokola, smanjujući mogućnost oštećenja povijesnih artefakata ili građevina u kriznim vremenima, poboljšavajući spremnost, potičući razvoj kapaciteta i upravljanje resursima. Dodatno, podržava učinkovitu komunikaciju među svim uključenim sektorima, potičući kontinuiranu suradnju u svim fazama upravljanja rizikom od katastrofa za kulturnu baštinu.

II NAMJENA

Svrha Smjernica je naznačiti korake i protokole za provedbu hitnih mjera zaštite kulturne baštine izvanrednim situacijama, uključujući prirodne katastrofe, terorističke napade i druge izvanredne situacije. Ovaj dokument ima za cilj osigurati koordinirane napore između stručnjaka za kulturnu baštinu i hitnih službi za učinkovitu zaštitu i očuvanje kulturne baštine. Primarni cilj je minimizirati štetu i osigurati siguran oporavak, transport i skladištenje kulturnih artefakata.

SOP se odnosi na sve dionike uključene u zaštitu, očuvanje i spašavanje kulturne baštine u izvanrednim situacijama, kako je definirano hrvatskim Zakonom o sustavu civilne zaštite i Zakonom o zaštiti kulturnih dobara te zakonom kojim su definirane odgovorne osobe. Pokriva radnje koje treba poduzeti prije, tijekom i nakon izvanrednog događaja.

III DIJELOVI STANDARDNOG OPERATIVNOG POSTUPKA

- definicije osnovnih pojmova kako bi se osiguralo jedinstveno razumijevanje procesa i aktivnosti, kao i uključenih dionika;
- podjela uloga i odgovornosti na temelju nadležnosti svih predstavnika institucija, na terenu, u slučaju izvanrednih situacija;
- opis postupaka/procesa prije, tijekom i nakon izvanrednih situacija, uključujući procjene rizika, aktiviranje hitnih timova, aktivnosti koordinacije, komunikacijske mehanizme i nadzor postupanja u skladu s nadležnostima;
- logističke potrebe i sigurnosne aspekte.

1. DEFINICIJE

Kako bi svi dionici jasno razumjeli terminologiju i osigurala se jasnoća u tumačenju pojmova iz područja civilne zaštite i kulturne baštine, potrebno je dati precizne definicije. Dolje navedene definicije su inicijalno predložene, a dalje će se proširivati, na temelju prepoznatih potreba u izradi budućeg SOP-a.

Konzervatori: Stručnjaci osposobljeni za očuvanje i restauraciju kulturne baštine.

Konzervacija: sve mjere i radnje usmjerene na očuvanje materijalne kulturne baštine uz osiguravanje njezine dostupnosti sadašnjim i budućim generacijama. Konzervacija obuhvaća preventivnu konzervaciju, korektivnu konzervaciju i restauraciju. (ICOM-CC, 2008)

Kulturna baština: Kulturna baština uključuje artefakte, spomenike, skupinu zgrada i lokaliteta, muzeje koji imaju različite vrijednosti uključujući simbolički, povijesni, umjetnički, estetski, etnološki ili antropološki, znanstveni i društveni značaj. (UNESCO, 2009)

Izvanredni događaj (velika nesreća) je događaj koji je prouzročen iznenadnim djelovanjem prirodnih sila, tehničko-tehnoloških ili drugih čimbenika s posljedicom ugrožavanja zdravlja i života građana, materijalnih i kulturnih dobara i okoliša na mjestu nastanka događaja ili širem području, čije se posljedice ne mogu sanirati samo djelovanjem žurnih službi na području njezina nastanka. (Hrvatski sabor, 2015)

Plan odgovora na izvanredne situacije: skup pisanih postupaka za djelovanje u izvanrednim situacijama koji minimaliziraju utjecaj događaja i olakšavaju oporavak od događaja (IRMI 2024). Predstavlja unaprijed definirani tijek radnji koji daje okvir za korake koje treba poduzeti tijekom kriznog događaja u svrhu osiguranja sigurnosti javnosti, minimiziranja štete na imovini i omogućavanja brzog oporavka.

Hitne službe: hitne službe uključuju civilnu zaštitu, vatrogasce i službe spašavanja. Osobe koje su među prvima na terenu i pružaju pomoć te provode mjere i aktivnosti na području gdje se dogodilo izvanredno stanje.

Operativne snage sustava civilne zaštite su sve prikladne i raspoložive sposobnosti i resursi operativnih snaga namijenjeni provođenju mjera civilne zaštite. (Hrvatski sabor, 2015)

Zaštita i spašavanje: organizirano provođenje mjera i aktivnosti u sustavu civilne zaštite. (Hrvatski sabor, 2015)

Spašavanje: skup organiziranih i koordiniranih aktivnosti koje se provode radi očuvanja života i zdravlja ljudi, sprječavanja oštećivanja i/ili uništavanja materijalnih, kulturnih i prirodnih dobara te okoliša. (Ravnateljstvo civilne zaštite, 2023)

Procjena rizika: metodologija kojom se utvrđuje priroda i stupanj rizika analizom i procjenom potencijalnih prijetnji koje mogu ugroziti izloženo stanovništvo, materijalna dobra, kulturnu baštinu, usluge i izvore prihoda, kao i okoliš o kojem stanovništvo ovisi. Predstavlja određivanje kvantitativne i/ili kvalitativne vrijednosti rizika. (Hrvatski sabor, 2015)

Spašavanje materijalnih i kulturnih dobara: skup organiziranih i koordiniranih aktivnosti koje se provode radi sprječavanja oštećivanja i/ili uništavanja materijalnih i kulturnih dobara. (Hrvatski sabor, 2015)

2. ULOGE I ODGOVORNOSTI

U slučaju izvanrednog stanja/krise, spašavanje kulturne baštine zahtijeva koordinirane napore između različitih dionika, od kojih svaki ima posebne odgovornosti. Ključne uloge i njihove odgovornosti (zadac) su:

Konzervatori (stručnjaci za kulturnu baštinu)

- Procijeniti i identificirati ugrožene predmete kulturne baštine
- Pružiti stručno znanje o rukovanju, pakiranju i prijevozu predmeta baštine
- Nadzirati početne tretmane stabilizacije i konzervacije
- Dokumentirati stanje i tretman predmeta kulturne baštine

Hitne službe (operativne snage civilne zaštite)

- Osiguravanje sigurnosti na terenu
- Pomoć u sigurnoj evakuaciji predmeta kulturne baštine
- Osigurati logističku podršku za transport i skladištenje
- Koordinacija s konzervatorima radi tehničkih smjernica

Specifične uloge

- **Zapovjednik u slučaju incidenta:** Nadzire cijelu operaciju, osiguravajući poštivanje svih procedura.

- **Časnik za očuvanje kulturne baštine:** Pruža ekspertizu o kulturnoj baštini i savjetuje o tehnikama očuvanja.
- **Sigurnosno osoblje:** Osigurava sigurnost i zaštitu mjesta i osoblja.
- **Koordinator logistike:** Upravlja resursima, prijevozom i komunikacijom.
- **Tim za dokumentaciju:** Evidentira stanje baštine i radnje poduzete tijekom akcije spašavanja.

U izradi nacrtu SOP-a ove će uloge biti detaljnije razrađene, kao što je naglašeno u Općim napomenama.

3. PROCEDURE

Potrebno je definirati jasne procedure kako bi se osiguralo izvršavanje svih zadataka navedenih u poglavlju 2. Uloge i odgovornosti, te kako bi se one ostvarile na najučinkovitiji način imajući u vidu vremenski faktor i raspoložive resurse. Navedeni postupci i aktivnosti predstavljaju putokaz za razvoj učinkovitih protokola u spašavanju i zaštiti kulturne baštine.

1. Procjena rizika i planiranje (Prije spašavanja)

Identifikacija rizika

Prije izvanredne situacije važno je identificirati potencijalne prijetnje kulturnoj baštini unutar određenog područja kako bi se osigurala pripremne aktivnosti. Na temelju procjene rizika potrebno je utvrditi prioritetne lokacije s visokim rizikom i razviti planove za operacije spašavanja.

Aktivnosti:

- a) Provođenje procjene rizika za lokacije kulturne baštine – redovite procjene kako bi se identificirala ranjivost
- b) Uspostava i održavanje registra rizika za svaku lokaciju
- c) Identificiranje potencijalnih prijetnji (prirodne katastrofe, požari, poplave itd.)

Razvoj Planova za izvanredne situacije

Razvoj Planova za izvanredne situacije u kulturnoj baštini uključuje izradu strukturiranih procedura i protokola za zaštitu i očuvanje kulturne baštine tijekom izvanrednih situacija.

Aktivnosti:

- a) Izrada Planova za izvanredne situacije za svaku lokaciju uzimajući u obzir sve segmente: planiranje pripravnosti, procedure odgovora i operacije oporavka.
- b) Određivanje kontaktnih informacija ključnog osoblja (konzervatora, hitnih službi).

Priprema resursa

Svi dionici moraju osigurati dostupnost ključne opreme za operacije spašavanja, uključujući osobnu zaštitnu opremu, materijale za pakiranje itd.

Aktivnosti:

- a) Priprema potrebnih materijala (materijali za pakiranje, alati za konzervaciju, alati za dokumentaciju i zaštitna oprema)

b) Održavanje popisa zaliha

2. Neposredni odgovor

Aktivacija Plana za izvanredne situacije

Nakon obavijesti o neposrednoj prijetnji i prve procjene situacije na terenu, aktivacija uključuje angažiranje kriznog tima koji mora provesti Plan za izvanredne situacije.

Aktivnosti:

- a) Obavješćavanje relevantnog osoblja – zapovjednika u slučaju incidenta i nadležnih tijela
- b) Aktivacija kriznog tima/tima za odgovor na izvanredne situacije
- c) Raspoređivanje resursa i osoblja na ugroženo područje

Osiguravanje sigurnosti

Na terenu je prvi korak uspostaviti sigurnosni perimetar oko pogođenog područja kako bi se osigurala zaštita kulturne baštine i sigurnost osoblja.

Aktivnosti:

- a) Hitne službe osiguravaju područje
- b) Uspostavljanje sigurnosnog perimetra kako bi se spriječila pljačka i neovlašteni pristup
- c) Osiguranje sigurnosti osoblja i opće javnosti na lokaciji

Procjena štete

Procjena štete zadatak je konzervatora i temelji se na brznoj inicijalnoj procjeni kulturnih objekata. Na taj način može se odrediti prioritet u aktivnostima spašavanja hitnih službi.

3. Aktivnosti na terenu

Detaljna procjena

Nakon početne procjene štete kao dijela neposrednog odgovora, mora se provesti dodatna detaljna procjena.

Aktivnosti:

- a) Provođenje početne procjene lokacije kako bi se odredio opseg štete i definirali prioriteti djelovanja
- b) Dokumentirati stanje kulturnih dobara

Stabilizacija

Stabilizacija kulturne baštine nakon izvanredne situacije uključuje poduzimanje neposrednih mjera za zaštitu i sprječavanje daljnjih oštećenja artefakata, struktura i lokaliteta.

Aktivnosti:

- a) Provođenje mjera za stabilizaciju lokacije i sprječavanje daljnjih oštećenja
- b) Korištenje odgovarajućih materijala i tehnika za osiguranje artefakata

Operacije spašavanja

Tijekom operacija spašavanja, predmeti se trebaju prioritetno obrađivati na temelju procjene uz korištenje odgovarajućih tehnika rukovanja kako bi se smanjila oštećenja. Spašeni predmeti trebaju biti pakirani u odgovarajuće materijale kako bi se spriječila dodatna oštećenja tijekom transporta.

Aktivnosti:

- a) Prioritizirati predmete prema značaju i stanju
- b) Pažljivo ukloniti, pakirati i transportirati ugrožene predmete kulturne baštine na sigurnu lokaciju
- c) Osigurati pravilno rukovanje i pakiranje kako bi se izbjegla dodatna oštećenja

Transport

Transport spašenih predmeta do sigurne, unaprijed određene lokacije za daljnju procjenu i konzervaciju.

Aktivnosti:

- a) Osigurati siguran transport predmeta do skladišta ili konzervatorskih objekata

4. Postoperativne aktivnosti

Dokumentacija

Dokumentiranje stanja lokacije i predmeta prije, tijekom i nakon operacije spašavanja – uključujući fotografije, videozapise i detaljne bilješke.

Aktivnosti:

- a) Evidentirati stanje predmeta prije, tijekom i nakon spašavanja
- b) Dovršiti detaljne zapise o poduzetim aktivnostima, uključujući fotografije i pisane izvještaje
- c) Ažurirati inventar kulturnih dobara kako bi odražavao njihovo trenutno stanje i eventualne stabilizacijske mjere

Konzervacija

Kao dio postoperativnih konzervatorskih aktivnosti potrebno je provesti temeljitu procjenu spašenih predmeta kako bi se utvrdila potrebna konzervatorska obrada.

Aktivnosti:

- a) Procijeniti spašene predmete radi potrebe konzervacije
- b) Provesti potrebne konzervatorske mjere

Pregled i analiza (debriefing)

Nakon operacija spašavanja, pregled aktivnosti i debriefing ključni su za procjenu učinkovitosti odgovora, utvrđivanje naučenih lekcija i poboljšanje budućih Planova za izvanredne situacije, što pridonosi jačanju sposobnosti odgovora na buduće izvanredne situacije i boljoj zaštiti kulturne baštine.

Aktivnosti:

- a) Održati sastanak sa svim uključenim osobama kako bi se napravila analiza operacije
- b) Procijeniti učinkovitost odgovora
- c) Identificirati naučene lekcije i područja za poboljšanje – ažurirati Planove za izvanredne situacije na temelju stečenih iskustava

Izješćivanje

Priprema detaljnog izvješća o operaciji spašavanja, uključujući izazove s kojima se susrelo i naučene lekcije – od strane civilne zaštite i od konzervatorske strane.

Aktivnosti:

- a) Sastaviti izvješće o operaciji spašavanja
- b) Uključiti u izvješće poduzete radnje, spašene predmete i njihovo stanje
- c) Pripremiti i dostaviti sveobuhvatno izvješće relevantnim tijelima i dionicima

4. LOGISTIČKE POTREBE

Postoji nekoliko ključnih logističkih potreba koje treba uzeti u obzir pri spašavanju kulturne baštine, za rad na terenu i osiguravanje zaštite i očuvanja artefakata i struktura kulturne baštine nakon posljedica izvanrednih situacija:

1. Oprema i zalihe

- zaštitna oprema (odgovarajuća zaštitna oprema, kao što su rukavice, maske, kacige i zaštitne čizme)
- materijali za pakiranje (materijali za pakiranje arhivske kvalitete, uključujući papirate maramice bez kiseline, foliju s mjehurićima, podstavu od pjene, polietilenske vrećice i čvrste kutije)
- pribor za označavanje (vodootporni markeri, naljepnice i popisni listovi za detaljnu dokumentaciju i praćenje spašenih predmeta)
- transportna oprema (transportna pomagala za sigurno premještanje predmeta, npr. kolica)
- propisno označena oprema za djelatnike koji se bave kulturnom baštinom

2. Skladištenje i sklanjanje

- privremena skloništa (privremena skloništa ili šatori u blizini mjesta spašavanja kako bi se osiguralo kontrolirano okruženje za početnu procjenu i stabilizaciju)

3. Logistika transporta

- vozila (prilagodba vozila za prijevoz lomljivih i vrijednih predmeta, kao što su klimatizirani kamioni ili kombiji s amortizacijom za amortizaciju udaraca)
- rute (planirane rute prijevoza kako bi se izbjegle loše ceste i smanjilo vrijeme putovanja do skladišta)

4. Zdravlje i sigurnost

- Komplet prve pomoći za tim
- Područja za odmor (područja za odmor s vodom, hranom i sanitarnim objektima za tim tijekom dugotrajnih operacija spašavanja)

5. KOMUNIKACIJA I KOORDINACIJA

Treba uspostaviti jasne komunikacijske kanale tijekom cijele operacije spašavanja. To uključuje komunikaciju između članova tima, s lokalnim vlastima i s relevantnim organizacijama za kulturnu baštinu.

Aktivnosti:

- a) Uspostaviti Komunikacijski plan s kontaktim podacima za sve dionike
- b) Korištenje uspostavljenih komunikacijskih kanala za redovito ažuriranje informacija i koordinaciju
- c) Održavanje redovitih sastanaka kako biste osiguralo usklađivanje aktivnosti na terenu i riješili problem koji se pojavljuju u provedbi tih aktivnosti.

6. SIGURNOST

Sigurnost svih sudionika je od najveće važnosti. Sve operacije spašavanja trebale bi prioritizirati sigurnosne mjere, uključujući korištenje osobne zaštitne opreme i pravilne tehnike rukovanja.

Aktivnosti:

- a) Slijediti zdravstvene i sigurnosne protokole kako bi se zaštitilo svo osoblje
- b) Osigurati odgovarajuću osobnu zaštitnu opremu
- c) Osigurati sigurne radne uvjete u svakom trenutku

7. PRILOZI

Uz sam SOP, nekoliko dodatnih Priloga je relevantno kako bi se pružile dodatne informacije i popratni detalji te saželi najvažniji podaci koji se prenose između timova na terenu (u smjenskom radu), ali i za dionike koji nisu bili uključeni u aktivnosti na terenu, ali trebaju postupati sa spašenom kulturnom baštinom.

Prilog A: Popis kontakata za izvanredne situacije

Sastoji se od podataka za kontakt ključnog osoblja, relevantnih tijela i organizacija nadležnih za kulturnu baštinu i poslove civilne zaštite.

Prilog B: Obrazac inventara

Osigurava da su sve potrebne informacije o spašenim predmetima kulturne baštine temeljito dokumentirane, uz sustavan pristup koji pomaže u praćenju, konzerviranju i restauriranju vrijednih artefakata.

Prilog C: Obrazac za procjenu štete

Obrazac za dokumentiranje stanja predmeta, usmjeravanje trenutnih radnji stabilizacije i planiranje dugoročne konzervacije, s detaljnim opisom oštećenja (voda, požar, strukturalna, biološka, mehanička oštećenja).

IV. REFERENCE

Ravnateljstvo civilne zaštite (2023) Državni plan djelovanja civilne zaštite https://civilna-zastita.gov.hr/UserDocsImages/CIVILNA%20ZASTITA/PDF_ZA%20WEB/250%20-%202021%20Plan%20pdf.pdf

Hrvatski sabor (2015) Zakon o sustavu civilne zaštite https://civilna-zastita.gov.hr/UserDocsImages/DOKUMENTI_PREBACIVANJE/ZAKONI/Zakon%20o%20sustavu%20civilne%20zastite_NN82_2015.pdf

ICOM-CC (2008) Terminologija za konzervaciju <https://www.icom-cc.org/en/terminology-for-conservation>

IRMI (2024) Rječnik <https://www.irmi.com/term/insurance-definitions/emergency-response-plan>

UNESCO Institut za statistiku (2009) UNESCO Okvir za kulturnu statistiku https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/unesco-framework-for-cultural-statistics-2009-en_0.pdf

Co-funded by
the European Union

